

כס"ד

גליון
**הלכה
למעשה**

שיעורו השבועי של מורנו
הגאון הרב אופיד יצחק מלכא שליט"א

גליון מספר 103

פרשת בא תשפ"ה

בס"ד אנו זוכים כבר תקופה ארוכה להוציא את שיעורי מורנו הרב שליט"א ועל ידי כך רבים זוכים כל שבוע להעמיק בלימוד ההלכה בבהירות וביסודיות רבה. על מנת שנוכל להמשיך במפעל חשוב זה ולהפיץ את העלונים והגליונות במקומות רבים בארץ ובעולם, אנו זקוקים לעזרתכם ולהשתתפותכם במפעל גדול זה. ניתן לתרום דרך עמדת נדרים פלוס ע"ש הלכה למעשה, או בטלפון 5047* שלוחה 9 [24 שעות מענה ממוחשב ומהיר].

השיעור נמסר בימי חמישי בכולל "תורת שמעון" הר נוף ירושלים

להארות או הערות ניתן לפנות

d0556750270@gmail.com

המעוניינים לסייע בהדפסת החוברת לזיכוי הרבים

או להקדיש את העלון לרפואה, להצלחה

או לעילוי נשמה וכד'

ניתן לפנות בטלפון 5047* שלוחה 9

[24 שעות מענה ממוחשב ומהיר]

המעוניינים לקבל את העלון או את הגליון בכל שבוע למייל,

נא לשלוח בקשה

למייל HL50475047@gmail.com

ניתן להוריד את כל העלונים והגליונות שיצאו עד כה באתר קול הלשון.

כתיבה ועריכה:

הרב דוד מלכא שליט"א

הרב איתן בנישו שליט"א

דיני בורר חלק ב'

נושאי השיעור *

ברירת שני מיני אוכלים

א. מקור דין ברירה בשני מיני אוכלים. ב. ברירת המין שאינו חפץ בשני מיני אוכלים. ג. שיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים. ד. ברירה בין שני מאכלים כשדעתו לאכול את שניהם באותה סעודה. ה. ברירה במין אחד. ו. ברירת בחיכות גדולות וקטנות בב' מינים. ז. ברירה במין אחד כשחלק מהמין נאכל ע"י הדחק. ח. הגדרת מין אחד ושני מינים ודוגמאות מעשיות בזה. ט. ברירת סוכריות וממתקים. י. ברירה בחתיכות גדולות. יא. הפרדה בין שני מינים כשדעתו לאכול את שניהם לאחר זמן. יב. הפרדה בין שני מינים כשאין דעתו לאוכלם כלל.

א. מקור דין ברירה בשני מיני אוכלים

בגמרא בשבת (עד ע"ב) איתא היו לפניו שני מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח וכו'. הב"י מביא שמגמרא זו למדו הרא"ש והראשונים דאף בשני מיני אוכלים יש דין בורר ולא רק באוכל ופסולת. בטעם שיש איסור בורר בשני מיני אוכלים ביארו התוס' והרא"ש דהוא משום שאותו שרוצה לאכול עתה נחשב אוכל והמין השני שאינו רוצה לאכול חשיב פסולת. וכן פסק השו"ע להלכה בסעיף א' ובסעיף זה דיש בורר בשני מיני אוכלים. אך דנו האחרונים אם דין בורר בשני מיני אוכלים קל יותר מבורר באוכל ופסולת.

ב. ברירת המין שאינו חפץ בשני מיני אוכלים

הרמב"ם כתב דאם היו לפניו שני מיני אוכלים מעורבים, בורר אחד מאחד ומניח לאכול מיד, והשו"ע כאן העתיק את לשונו. והרמ"א הוסיף אחר תיבת ומניח "השני כדי" לאכול מיד.

וביאר המג"א (סק"ד) והמשנ"ב (סק"י"ב) דכונת הרמ"א למה שכתב הטור בשם הרא"ש, דאותו שרוצה לאכול כעת חשוב אוכל והשני חשיב פסולת, לכן

* השיעור השבוע נמסר על סימן שי"ט סעיף ג', ולכן כל מקום שמוזבא בסתמא מקור של סעיף או ס"ק מספרי האחרונים הוא מסימן שי"ט.

צריך לברור את זה שרוצה לאכול כעת ולהניח השני, והרמ"א הוסיף את תיבות "השני כד", לומר לך שלא תטעה דמותר להוציא את המין שאינו רוצה כדי לאכול את השני לאלתר [ולפי זה יהיה כונת הרמב"ם והשו"ע דבורר את שאינו חפץ ומניח את שחפץ לאוכלו לאלתר], אלא כונת הרמב"ם והשו"ע דבורר את שחפץ ומניח את השני שאינו חפץ כדי לאכול מיד את זה שבירר א.

הביה"ל (ד"ה ומניח) מביא שר' דוד עראמה פירש שלדעת הרמב"ם [והשו"ע] מותר לברור את שאינו חפץ כדי לאכול את השני לאלתר ב, [ולפי דבריו יוצא שהרמ"א שהוסיף את התיבות "השני בכדי" בא לחלוק על הרמב"ם והשו"ע], אך למעשה מסיק הביה"ל דאין להקל בזה, דדברי הרמ"א מקורם ברא"ש ובתורת הדשן, ונוגע באיסור דאורייתא. המאמר מרדכי (סק"ד) גם מביא את ר' דוד עראמה וחלק עליו במה שהיקל בדעת הרמב"ם והשו"ע, וכן פסקו לאסור הבא"ח (בשלח ס"ב), הכה"ח (אות כ"ג) והחזו"ע (שבת ד' עמוד ק"פ) דאסור לברור את המין שאינו חפץ בכדי לאכול את המין השני לאלתר, דזה נחשב כאילו בורר פסולת מתוך אוכל ג.

לפיכך כשיש בצלחת אפונה ואורז בתערובת ואינו חפץ באפונה, אסור להוציא את האפונה על דעת לאכול מיד את האורז, אלא יאכל את האורז וישאיר את האפונה, או יוציא את האורז לצלחת אחרת ויאכלנו לאלתר.

א. כן מתבאר מתוך דברי הלבושי שרד שהרמ"א מבאר את הרמב"ם והשו"ע ולא חולק עליהם. וכן ביאר הפמ"ג (א"א אות ד') את כונת הרמ"א, [אך יש להסתפק בדבריו אם דעתו שהרמ"א חולק על השו"ע או מבאר].

ב. ולכאורה יש לתמוה מה טעם ההיתר, הרי המין שאינו חפץ בו נחשב פסולת ואסור לברור פסולת מתוך אוכל על דעת לאכול את האוכל לאלתר. וצ"ל דהמתירים למדו דבשני מיני אוכלים יש דרך אכילה גם בהוצאת המין שאינו חפץ, כדי לאכול את השני לאלתר, דכן דרך האוכלים כשרוצים להפריד בין שני מיני מאכלים לשתי סעודות.

ג. נתבאר בשיעור הקודם דלדינא יש לפסוק שמעשה שבת בבורר אסור ליהנות ממנו, ונראה דאף כאן אם הוציא את המין שאינו חפץ לאכול את השני לאלתר, קשה להקל בדיעבד, ואעפ"י שמעשה שבת במחלוקת הפוסקים מותר בדיעבד, שאני הכא שאין זו מחלוקת שקולה.

כמו כן סלט עם בצל ואינו חפץ בבצל, אסור להוציאו אף אם דעתו לאכול מיד את הסלט, אך מ"מ כתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ג הערה י"ד) דמותר להוציאו עבור אדם אחר שיאכלנו בסעודה זו, גם באופן שכל מטרתו לתיקון הסלט^י, דכיון שבצל הוא מאכל כל אדם הרי זה נחשב לדרך אכילה כשמוציאו ע"ד שאדם אחר יאכלנו לאלתר^י. אך יש להיזהר ולדעת טרם הוצאת הבצל שיש מי שמעוניין לאוכלו, ולא לחפש אחר הוצאתו מי שיאכלנו, דבשעת ההוצאה הרי זה פסולת מתוך אוכל, משום שלא ידוע ובורר אם יאכלוהו^י.

ג. שיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים

האחרונים דנו אם זמן לאלתר בבורר בשני מיני מאכלים זהה לבורר אוכל מתוך פסולת.

הרמב"ם כתב דהבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו אפילו לבו ביום, נעשה כבורר לאוצר וחייב, ובתערוכת של שני מיני מאכלים כתב הרמב"ם דאם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבירר שחרית לאכול בין הערביים חייב. הבית יוסף (ד"ה והמרדכי) כתב דמשמע מדברי הרמב"ם שאם ברר להניח עד אחר שלוש או ארבע שעות, אם הוא אוכל מתוך פסולת חייב, ואם הוא שני מיני מאכלים אינו חייב אא"כ ברר שחרית לבין הערביים^{נדהיינו} מתוך סעודה שניה לסעודה שלישית, אך מאחרי סעודה שניה לסעודה שלישית מותר^י, וסיים הב"י, אלא שאיני יודע מנין לו חילוק זה, ואם לא נתכוין לכך קשה אמאי פלגינהו בתרתי^י.

ד. ובחוט שני (ח"ב פכ"ה סק"ה ד"ה יש להסתפק) הסתפק אם יש להקל בהוצאת הבצל לאדם אחר כשכל מטרתו היא לתיקון הסלט.

ה. ויעו"ש בדבריו שמשמע שדעתו להתיר גם כשאין רצונו לאכול כעת את הסלט, דכיון שבצל הוא מאכל כל אדם, לא שייך לומר שבהוצאתו מתקן את הסלט מהפסולת שלו, נאך בהוצאת פסולת מתוך אוכל להאכיל לבהמתו, כתב הגרשז"א דצריך שתהיה דעתו לאכול מיד את האוכל, דאל"ה נחשב תיקון האוכל^י.

ו. ואם מחזירו לקערה המרכזית של הסלט וידוע בהסתברות גבוהה שסלט זה יאכל כולו בסעודה זו, מותר לעשות כן, אך אם יש ספק בדבר הרי זה אסור, דספיקא דאורייתא לחומרא.

ז. והוא כמו השיעור שכתב רבינו ירוחם בבורר אוכל מתוך פסולת.

ח. היינו מדוע חילק את בורר פסולת מתוך אוכל ובורר אוכל מתוך אוכל לב' דינים שונים.

ומבואר בבית יוסף דלא ברור לו למעשה מה דעת הרמב"ם בגדר לאלתר בברירת שני מיני מאכלים, האם דינו יותר קל מבורר אוכל מתוך פסולת ומותר לברור מאחרי כל סעודה לסעודה הבאה, או שדינו כבורר אוכל מתוך פסולת דשיעור לאלתר בו הוא שבורר דוקא סמוך לסעודה.^ט

השו"ע העתיק את לשון הרמב"ם גם בבורר אוכל מתוך פסולת וגם בבורר אוכל מתוך אוכל, בסעיף ב' העתיק את לשון הרמב"ם לענין אוכל מתוך פסולת, דאם ברר להניחו בו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב, ובסעיף ג' לענין שני מיני מאכלים, העתיק את לשון הרמב"ם דאם ברר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום, כגון שברר שחרית לאכול בין הערביים חייב.

ונחלקו האחרונים בדעת השו"ע כיצד דעתו לפסוק. המחצית השקל, הלבושי שרד והפמ"ג ביארו בדברי המג"א (סק"ו) דדעתו שהשו"ע פסק להקל בשני מיני מאכלים שרק מסעודה לסעודה אסור, אך מאחרי סעודה זו לסעודה אחרת מותר, וכ"פ הכה"ח (אות ל"ה).^ז

אך התוספת שבת (סק"א) כתב דדעת השו"ע דשיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים הוא כבורר אוכל מתוך פסולת שמותר רק לצורך אותה סעודה שנמצא בה [או בסמוך אליה], וביאר שם התוספת שבת דזו גם כונת המג"א. וכן בספר מעשה רוקח נקט לאסור בדעת הרמב"ם, וביאר דמה שחילקם הרמב"ם היינו משום ששני הדינים של אוכל מפסולת ואוכל מאוכל נשנו בשני ברייתות.^ח

ט. היינו אם הפירוש ברמב"ם כדעת ר"ח, ויעויין בב"י שם שהסתפק בכוונת דברי הרמב"ם אם דעתו בבורר אוכל מתוך פסולת לאלתר לפסוק כר"ח או כהמרדכי, ולדינא נתבאר בשיעור הקודם דמותר לברור בתוך הסעודה למשך כל הסעודה, ובסמוך לסעודה גם מותר ונחלקו האחרונים אם דוקא סמוך ממש מותר או אף שעה קודם.

י. אך נחלקו האחרונים הנ"ל אם דעת הרמ"א לחלוק בזה על השו"ע, במחצית השקל כתב דזו רק דעת השו"ע, אך דעת הרמ"א בסעיף א' ששיעור לאלתר בשני מיני אוכלים הוא כדין אוכל מתוך פסולת. אך בלבושי שרד (אות ד') נראה שדעת הרמ"א כהשו"ע.

וביאר המחצית השקל דאעפ"י שהבית יוסף תמה על דברי הרמב"ם מנין לו חילוק זה, צ"ל דסמך הבית יוסף על סהדותיה דהרמב"ם דודאי מצא מקום לחילוק זה.

יא. ובאור לציון (ח"א סוף תשובה כ"ז) ביאר את דברי הרמב"ם שאם בירר שחרית לבין

הביה"ל (ד"ה שבור שחרית) הביא את מחלוקת האחרונים הנ"ל, ופסק במשנ"ב (ס"ק ט"ז) כדעת המחמירים דשיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים שוה לאוכל מתוך פסולת, ובביה"ל (שם) ביאר דיש להיזהר בזה משום דנוגע באיסור דאורייתא, וכ"פ הבא"ח (בשלח ס"ב) והחזו"ע (שבת ד' עמוד ק"פ) יב.

וכן יש לנקוט למעשה דזמן לאלתר בשני מיני מאכלים זהה לזמן לאלתר באוכל מתוך פסולת, דכן הכרעת המשנ"ב והאחרונים הנ"ל ובפרט שיש קושי גדול בהבנה לחלק ביניהם.

אך מכיון שפוסקים רבים מקילים, ואנו אוסרים רק משום שנוגע באיסור דאורייתא כמבואר בביה"ל, לכך נראה דבשני מינים שאיסור הברירה בהם הוא מדרבנן, אפשר להקל לבוררם מאחרי סעודה זו לסעודה הבאה, וכ"כ האגלי טל (סי"ז וס"ק כ"ט). לפיכך אם בורר עלי חסה טובים מעלים מעופשים הנאכלים על ידי הדחק, דאיסור ברירתם מדרבנן כמשי"ת לקמן, מותר לבוררם מאחרי סעודה זו לסעודה הבאה.

כמו כן אעפ"י שהבורר מאכל לאחר זמן אסור ליהנות ממנו בשבת וכתבאר בשיעור הקודם, אם עבר ובירר ב' מיני אוכלים מסעודה זו לסעודה הבאה, מותר בדיעבד ליהנות מהמאכל, דהנאה ממעשה שבת הוא איסור דרבנן, ויש להקל היות ואינו נוגע באיסור דאורייתא, וכן משום שהוא מחלוקת הפוסקים ומעשה שבת במחלוקת הפוסקים מותר.

הערביים חייב, דאז הוא כבורר לאוצר, אך מאחרי סעודה לסעודה הבאה אסור רק מדרבנן ולא מהתורה, דאין זה דרך מלאכה כמו באוכל מתוך פסולת. דהיינו שמהתורה נחשב דרך אכילה כשמכין אוכל מתוך אוכל לסעודה הבאה, ורק רבנן אסרוהו משום שנראה כבורר, ויל"ע בדבריו.

יב. והאור לציון פסק שאסור רק מדרבנן וכנ"ל.

ד. ברירה בין שני מאכלים כשדעתו לאכול את שניהם באותה סעודה

הגרי"ש אלישיב (איל משולש פ"ו סי"ד) פוסק דשני מיני מאכלים הנמצאים בצלחת ודעתו לאכול את שניהם בסעודה זו, מותר להוציא מהתערובת את המין שאינו חפץ כעת לאוכלו, דכיון שחפץ לאוכלו בהמשך הסעודה יש לו דין אוכל ולא פסולת, והרי זה בורר מאכל לאוכלו לאלתר. וכן מוכח בביה"ל בסעיף א' (ד"ה ובורר) ³¹.

לפיכך צלחת חמין [צ'ולנט] עם מאכלים רבים, מותר להוציא את הבשר והתפוחי אדמה על דעת לאוכלם בהמשך הסעודה [כגון שעושה זאת מחמת ריבוי המאכלים שבצלחת המקשה עליו את האכילה], וכן מותר להוציא עוגה שהניחיה בצלחת האוכל [אעפ"י שיש שם עוד מאכלים], על דעת לאוכלה בסוף הסעודה.

ונראה דהוא הדין שמותר להוציא בשר, אטריות, או ירקות מהמרק כדי להגישו צלול, ובהמשך הסעודה יאכלו את הבשר האטריות והירקות. אך אסור להפרידם במסננת או במצקת מחוברת, דמבואר בביה"ל בסעיף א' (ד"ה ובורר) דאסור מהתורה לברור בכלי בין שני מיני מאכלים גם כשדעתו לאכול את שניהם לאלתר ³².

אך דעת הגר"מ פיינשנטיין (איל משולש פ"ו סי"ד) דאסור להפריד בין המרק והירקות, דכיון שרוצה בהפרדתן כדי לאכול מרק צלול הרי זה נחשב כבורר

יג. דכתב שם שאם בורר בין שני מיני מאכלים לאוכלם לאלתר, בנפה וכברה חייב, דעיקר חיובא מה שבורר מין ממין, ודלא כהפמ"ג (משב"ז סק"ב) שהסתפק בזה. ומשמע מדבריו שאם בוררם בידו לאכול את שניהם בסעודה זו, אין בזה דין בורר, דשניהם נחשבים בורר אוכל לאלתר. דאם היה הדין שאף כשבורר בידו לאכול את שניהם בסעודה יש איסור בורר, היה לו לביה"ל להשמיענו חידוש טפי, דגם בידו אסור אם מוציא את שאינו חפץ בו כעת, דגם זה מחשיבו לפסולת, ומזה נלמד דקל וחומר כשמפרידם בנפה וכברה, וע"כ דלמד הביה"ל שביד מותר לברור שני מינים שחפץ בהם בסעודה. ולפי זה גם מהפמ"ג יש להוכיח כן, דהסתפק על ברירה בכלי בשני מאכלים שדעתו לאוכלם באותה סעודה כיון ששניהם אוכל, משמע שעל הפרדתם בידו אין להסתפק בכל אופן, דאם גם בידו יש להסתפק או לאסור היות וחשיב פסולת זה שאינו חפץ בו כעת, קל וחומר שיש לאסור בנפה וכברה. יד. וכתבאר לעיל בהערה.

פסולת, משום שדעתו לתיקון המרק^{טו}. ולדינא נראה להקל בזה, דכן מבואר בפמ"ג ובביה"ל בסעיף א' (שם) טו.

כמו כן מותר להפריד בין שני מיני מאכלים עבור שני בני אדם שיאכלו לאלתר, דכל מין שמפריד הוא לאלתר והוי דרך אכילה^{יז}.

ה. ברירה במין אחד

הבית יוסף מביא שהתרומת הדשן כתב דבמין אחד אין איסור בורר, ופסק כן הרמ"א להלכה דכל שהוא מין אחד אפילו בורר החתיכות הגדולות מתוך הקטנות אין בזה איסור בורר, ומותר להוציא מהתערובת חתיכה לסעודה הבאה. טעם ההיתר בזה הוא דמכיון שיסוד ברירה בשני מיני מאכלים הוא שאותו שאינו חפץ בו בסעודה זו נחשב פסולת^{יח}, הרי שבמין אחד אינו שייך, דלא ניתן לומר שהחתיכה הגדולה היא פסולת כלפי החתיכה הקטנה, דהלא שניהם שוים בטעמים.

אך הט"ז (סק"ב, הביאו המשנ"ב סקט"ו) חלק על התה"ד ופסק דיש איסור ברירה אף במין אחד, ולשיטתו מותר לברור רק את מה שחפץ בו כעת, או שיקח סתם מכל הבא לידו להניחו לסעודה אחרת ולא בדרך ברירה כמש"כ שם בסוף דבריו. הבא"ח (בשלח ס"ב) כתב דאעפ"י שלדעת רוב הפוסקים אין ברירה במין אחד וכן נראה דעת השו"ע, מכל מקום נכון להחמיר והמיקל יש לו על מה שייסמוך.

ולדינא פסקו המשנ"ב (סקט"ו) והכה"ח (אות ל') כדעת רוב האחרונים שפסקו כהתה"ד וכהכרעת הב"י והרמ"א דאין בורר במין אחד, וכן פסק החזו"ע (שבת ד' עמוד קפ"ח).

טו. אך כשאין כונתו לתיקון מין אחד, אלא חפץ לאכול כל אחד בזמן אחר, כמו בציור הנ"ל של הצלחת חמין, גם לדעתו יש להקל, דאין כאן תיקון אלא סדרי אכילה בלבד. טז. הובא לעיל בהרחבה.

יז. ואף האוסרים בהפרדת מאכלים מהמרק, יודו כאן להתיר.

יח. כנתבאר לעיל דכ"כ התוס' והרא"ש [הביאם הב"י].

לפיכך מגש עם חתיכות עוגות או דגים מסוג אחד שיש בו חתיכות גדולות וקטנות, מותר לברור את החתיכות הגדולות לסעודה אחרת^ט. ואף אם בורר בין גדולים לקטנים להגיש לפני אורחים אין בזה דין בורר, אך אם מתבייש להגיש את החתיכות הקטנות לפני האורחים, ייתכן ויש בזה איסור דרבנן, מכיון שיש בזה הקפדה מוחלטת ואין זה סתם העדפה בעלמא, וכ"פ הגר"ח קנייבסקי (אליבא דהילכתא חס"ב עמוד קכ"ז), ויש חולקים^כ.

יט. ואם החתיכות הגדולות שייכות לראובן והקטנות לשמעון, ורוצה להפריד ביניהם כדי ליתן לכל אחד את חלקו, הגרש"ז אויערבך (שו"ש סק"י-ב) הסתפק האם שייך בכה"ג דין ברירה, דיתכן שמשום שכל אחד מקפיד על חלקו חשיב כשני מינים. ובחוט שני (ח"ב עמוד ע"ב) מיקל בזה.

כ. לקמן יבואר דאם יש לו תערובת של מין אחד כשחלק מהתערובת נאכלת ע"י הדחק, הרי זה נחשב כב' מינים מדרבנן. והנה במקרה דנן אעפ"י ששניהם נאכלים לכתחילה מ"מ פסק הגר"ח"ק דמכיון שיש לו הקפדה מוחלטת בהפרדת הגדולים והקטנים ואין זה סתם העדפה בעלמא, יש להגדיר זאת כב' מינים מדרבנן, ולכך אסור להוציא את החתיכות הקטנות שאינו חפץ בהם ולהגיש את הגדולות, וכן כשבורר את הגדולות צריך לבוררם לאלתר. ויש להביא סייעתא לדבריו ממש"כ הפמ"ג (משב"ז סק"ב) דגם אם נאמר שתפוחים חמוצים ומתוקים נחשב כמין אחד, מכל מקום אם הוא שונא חמוצים, הרי זה נחשב כנאכל על ידי הדחק ואסור מדרבנן לבוררו, והטעם משום דכל שאינו סתם העדפה אלא הקפדה, הרי זה נחשב כב' מינים מדרבנן.

אך הגרש"ז אויערבך (שו"ש הערה כ"ח) כתב דבמין אחד שיש חתיכות גדולות וקטנות, מותר להוציא את החתיכות הקטנות גם כשרוצה את החתיכות הגדולות וכהכרעת הרמ"א, ואף אם יש לו הקפדה מוחלטת בחתיכות הגדולות ולא בקטנות משום כבוד האורחים, הדבר מותר, דאין ברירה במין אחד. נולדבריו צ"ל דיש חילוק בין מקרה זה לתפוחים חמוצים ומתוקים, מכיון שכאן הכל אותו טעם. אך יל"ע בדרייו שהוא סותר לכאורה למה שהובא לעיל שהסתפק במין אחד ששיך לשני בני אדם].

המחלוקת הנ"ל תהיה גם בהפרדה בין גדולים וקטנים כשיש הקפדה מוחלטת על הפרדתם משום שעומדים למכירה וכל כיוצא בזה.

ו. ברירת חתיכות גדולות וקטנות בב' מינים

עד כה נתבאר דבמין אחד אין איסור בורר אף כשמפריד בין גדולים לקטנים, ויש לדון מה הדין כשיש לו תערובת של ב' מיני אוכלים שמין אחד כולו חתיכות גדולות ומין שני כולו חתיכות קטנות ורוצה לברור את כל החתיכות הגדולות ואין כונתו כלל להפריד בין המינים אלא רק בין הגדלים כ^א.

ונראה להקל בזה דכל שאין כונתו לברור בין סוגים אלא בין גדלים אין זה חשיב בורר, דלא שייך לומר שחלק אוכל וחלק פסולת, כיון שאין כאן מיון בין מינים אלא בין גדול לקטן וחפץ בשני המינים במידה שוה. ואעפ"י שסוף סוף הפריד בין שני מינים, מ"מ מכיון שלא נתכון להפריד בין שני המינים אלא רק בין סוגים אין בזה איסור כ^ב. וכן משמע קצת מסוף דברי התרומת הדשן ומהדין השלישי שכתב הרמ"א כ^ג. ויש לחזק דין זה מהביה"ל (ד"ה היו לפניו) שכתב דכל שמפריד בין שני מיני מאכלים ואין רוצה לאוכלם לעולם, אין על זה שם בורר אף שיש לו צורך בהפרדה, משום שלא תיקנם לאכילה.

כא. כגון שרוצה להגיש בסעודה הבאה חתיכות גדולות ובסעודה כעת חתיכות קטנות, ולכך בורר כעת את החתיכות הגדולות לסעודה הבאה, ואין לו ענין בדוקא במין שבורר אלא רק בגודל של החתיכה, ולו יצויר שהמין השני היה הגדול והמין הראשון היה הקטן, היה בורר את המין השני הגדול לסעודה הבאה.

כב. ואין להקשות על דין זה ממש"כ התה"ד והרמ"א בסוף דבריהם דאם יש לו תערובת ב' מינים בורר משניהם הגדולות מתוך הקטנות, דמשמע שרק אם בורר משני המינים מותר, אבל אם בורר רק ממין אחד גדולות מתוך קטנות אסור. ד"ל דהטעם שהרמ"א דיבר במקרה כזה, משום שהוא יותר מצוי, דאין זה מצוי כ"כ שיש לו תערובת ב' מינים ומפריד בין המינים ואיכפת לו רק מהגדלים ולא מהסוגים, ולכך כתב הרמ"א דבורר משניהם שהוא האופן המצוי יותר.

כג. דכתבו שאם יש לו תערובת של ב' מינים, מותר לברור משניהם ביחד הגדולות מתוך הקטנות. ואם כונתם להתיר רק באופן שנשאר בכל קבוצה משני הסוגים ומשום שנחשב חלוקת התערובת, הרי שיש להקל גם כשלא בורר גדולות מקטנות אלא בורר רק בין הסוגים ומקפיד להשאיר בכל קבוצה משני הסוגים, ולהדיא כתב הרמ"א בביאור היתר זה, שבורר משני הסוגים גדולות מתוך קטנות, וע"כ דמותר אף כשבורר רק ממין אחד אם הקפדתו היא על גדלים בלבד.

והכי נמי בנידון דידן אין זה נחשב שתיקנם לאכילה, כיון שתערוכת הסוגים אינה קלקול עבורו דהם שוים עבורו במידה שוה, אלא מה שמפריע לו היא תערוכת הגדלים בלבד, והפרדתם אינה נחשבת תיקון לאכילה, משום שרק תערוכת בין סוגים נותנת שם קלקול לתערוכת.

לפיכך אם יש לו מגש עם כמה סוגים של עוגות או דגים חתיכות גדולות וקטנות, לא שייך בזה איסור בורר ולכך מותר לו לברור את כל החתיכות הגדולות לסעודה אחרת ולהגיש כעת את החתיכות הקטנות, דכיון שאינו בורר בין סוגים אלא בין גדלים, הרי זה כברירת מין אחד כ"י.

כמו כן אם ישנם בקבוקים קטנים במקרר במקום המיועד להעמדת בקבוקים גדולים, מותר להוציא את כל הבקבוקים הקטנים אף שנמצאים בתערוכת עם הבקבוקים הגדולים [כגון שמונחים אחד על השני], כדי לפנות מקום לעוד בקבוקים גדולים, דכיון שלא מפריד בין סוגים אלא בין גדלים, אין בזה דין בורר.

ז. ברירה במין אחד כשחלק מהמין נאכל ע"י הדחק

נתבאר לעיל דהתרומת הדשן חידש שאין ברירה במין אחד, ופסקו כן הב"י והרמ"א להלכה, וכן דעת רוב האחרונים. אך מ"מ כתב המג"א (סק"ג, סק"ה) בשם המ"מ דהיינו דוקא שכולם נאכלים לכתחילה, אך אם חלק מאותו המין נאכל רק על ידי הדחק, יש בזה איסור בורר מדרבנן משום שנראה כפסולת כ"ה. ולכך כתב המג"א (סק"ג) שאם יש לו עלי חסה חלקם טובים וחלקם מעופשים הראויים לאכילה ע"י הדחק, מותר לברור את העלים הטובים מן המעופשים לאוכלם לאלתר, אבל לברור שלא לאלתר, או לברור את המעופשים מן הטובים ע"מ לאכול את הטובים, אסור מדרבנן, ואעפ"י שהם מין אחד,

כד. ואם יוציא רק חתיכה אחת גדולה, הדבר תלוי, אם לא משנה לו איזה חתיכה מוציא והעיקר שתהיה גדולה, אין בזה איסור בורר, דלא בורר בין סוגים, אך אם מקפיד על חתיכה גדולה מסוג מסויים, יש לאסור, דבורר בין סוגים.

כה. אך האליה רבה (סק"ה) חלק על המג"א ועל ראייתו מהמגיד משנה, ומתיר לברור באופן זה, ובפמ"ג (א"א אות ג') השיב עליו.

מ"מ מכיון שהמעופשים אינם נאכלים לכתחילה אלא רק ע"י הדחק י, יש בזה איסור בורר דרבנן, דזה נראה כבורר פסולת מתוך האוכל י. וכן פסקו המשנ"ב (סק"ז, סקט"ו) והכה"ח (אות י"ח).

עוד כתב המשנ"ב (סקט"ו) דחתיכות דגים שחלקם נשרפו קצת מכח הבישול ונאכלים כעת ע"י הדחק, יש בהם איסור בורר דרבנן [ולכך מותר לברור רק את החתיכות הטובות ולאחר].

לפיכך סלסלה ובה אבוקדו קשים ורכים, אם הקשים נאכלים רק בדוחק, יש בזה דין בורר מדרבנן כ" ויש להקפיד להוציא את הרכים מתוך הקשים על דעת לאוכלם לאלתר, אך אם הם נאכלים לכתחילה דינם כמין אחד שאין בו דין בורר אעפ"י שיש הבדל בטעם כט.

ח. הגדרת מין אחד ושני מינים ודוגמאות מעשיות בזה

הגדרת מין אחד או שני מינים במאכלים נקבעת לפי טעם המאכל, דאם יש שינוי משמעותי בטעם הרי זה שני מינים ושייך בהם איסור בורר מהתורה ולכך צריך להקפיד לקחת את המין שחפץ בו לאלתר. ואם השינוי במאכלים אינו משמעותי, הרי זה מין אחד ואין בו איסור בורר כלל, אך אם חלקו נאכל

כו. ואם המעופשים אינם נאכלים כלל אפילו במקום הדחק, יש איסור בורר מהתורה באופן זה וכמבואר ברמ"א בסעיף א' (כפי שביארו המשנ"ב שם בסק"ז).

כז. אך כתב הביה"ל בסעיף א' (ד"ה מן העלין המעופשים) בשם הברכ"י והפמ"ג דאם הם קלחים מחוברים והעלים החיצונים מעופשים, מותר להוציאם כדי להגיע לטובים לאוכלם לאלתר, דכך דרך אכילתו וכמסיר קליפה מהפרי, דאין דרך לעקם דרכיו להכניס ידו בפנים להוציא העלים הטובים ולהניח העלים המעופשים תלויים ועומדים, ומש"כ הרמ"א בסעיף א' שאסור להוציא המעופשים מן העלים הטובים הוא רק כשהם מופרדים. וכן פסקו הבא"ח (בשלח ס"ו) והחזו"ע (שבת ד' עמוד ק"ז).

כח. ואם הקשים לא נאכלים אף בדוחק, יש בזה איסור בורר מהתורה וכתבאר לעיל בדין עלי חסה.

כט. וה"ה בתערובת של שני זנים של אבוקדו דאין בהם בורר כששניהם נאכלים לכתחילה, משום ששינוי הטעם אינו כ"כ משמעותי.

ע"י הדחק יש בו איסור בורר מדרבנן. ועתה נביא דוגמאות מעשיות מה נחשב למין אחד ומה נחשב לשני מינים.

א. בשר צלוי ובשר מבושל, או עוף צלוי ומבושל, כתב המשנ"ב (סקט"ו) בשם החיי אדם דהם נחשבים כשני מינים, מכיון שיש שינוי משמעותי בטעם והרי זה כשני תבשילים שונים, וכ"כ הכה"ח (אות ל"ג), והוסיף דה"ה דג מבושל במים ודג מטוגן בשמן. ונראה דה"ה בתערובת דגים כשהם שני סוגי בישולים שונים בצורה משמעותית, דזה נחשב לשני מינים [קל וחומר אם דג אחד חריף והאחר לא חריף].

ב. חתיכות דגים או בשר מבושלים אשר חלקם מבושלים יותר [כגון אלו שבתחתית הקדירה], כתב המשנ"ב (סקט"ו) דאין בהם דין בורר דזה נחשב מין אחד, אך אם חלק מהחתיכות נקדחו מכח הבישול ונאכלים על ידי הדחק, יש בזה דין בורר מדרבנן וכתבאר לעיל.

ג. תמרים שחלוקים בשמם ובטעמם, כתב הבא"ח (בשלח ס"ב) דנחשבים כשני מינים, משום שהם זנים שונים עם שינוי משמעותי בטעם.

ד. תפוחים חמוצים ומתוקים, הפמ"ג (משב"ז סק"ב, הביאורו המשנ"ב סקט"ו והכה"ח אות ל"ג) מסתפק אם נחשבים כשני מינים, דאעפ"י שיש שינוי בטעם בין חמוץ למתוק, ייתכן וזה לא מגדירו כשני מינים. ולמעשה יש לאסור מחמת הספק ל.

אך תפוחים מזנים שונים וכולם מתוקים או חמוצים, אין בהם דין בורר, דנחשבים מין אחד משום שאין שינוי משמעותי בטעם לא.

ל. עוד כתב הפמ"ג (שם ד"ה גם שני מיני, וד"ה ומדברי המ"מ למדתי) דאף אם חמוצים ומתוקים נחשבים למין אחד, מ"מ אם אותו אדם שונא חמוצים, יש כלפיו איסור בורר מדרבנן דנאכל לו רק ע"י הדחק, אך מ"מ מותר לו לברור את החמוצים עבור אנשים אחרים שאוהבים. ואם מחמת חמיצותם נאכלים לכולם ע"י הדחק, כתב המשנ"ב (שם) דלכולם יש איסור בורר מדרבנן, ואם לא נאכלים כלל הרי הם נחשבים פסולת גמורה וברירתם אסורה מהתורה. לא. אך נראה דתפוחי ענה נחשבים הם מין אחר כלפי התפוחים האחרים, היות ויש בהם שינוי משמעותי בטעם, דהם ספוגיים ושאר התפוחים קשים.

ה. מיני עופות מחולקים כגון הודו ותרנגול, כתב המשנ"ב (סקט"ו) דהם נחשבים שני מינים [אף אם התבשלו יחד], וכ"כ הכה"ח (אות ל"ג).

ו. חלקים שונים בעוף [כגון כנפיים, חזה, שוק] נחלקו הפוסקים אם הם נחשבים שני מינים^{לב}, ולמעשה נראה דהם נחשבים כשני מינים דיש שינוי משמעותי בטעם בין החתיכות^{לג}. קל וחומר לסוגי בשר שונים כגון אסאדו וצלי כתף דהם נחשבים כשני מינים, אך באותו סוג בשר אין דין בורר גם כשחלק מהחתיכות שומניות יותר מהאחרות^{לד}.

ז. המשנ"ב (שם) והכה"ח (שם) כתבו דדג חי ודג מת נחשב הדג המת כנאכל על ידי הדחק ויש בהם דין ברירה מדרבנן. ונראה דהיינו דוקא באופן שהדג המת איבד כל כך מטרייות עד שנאכל רק בדוחק. אך דג טרי ודג קפוא בימינו, נחשבים מין אחד היות ושניהם מבושלים ונאכלים לכתחילה ושינוי הטעם ביניהם אינו כ"כ משמעותי, דהדג הקפוא לא איבד כ"כ מטעמו. אך אדם השונא דג קפוא, כלפיו יש איסור בורר דרבנן^{לה}.

לב. דעת הגר"מ פיינשטיין (עבודת התפילה עמוד צ"א) והגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"א מכתב מ' אות ג', שו"ש הערה כ"ז) דהם נחשבים כשני מינים משום שיש שינוי משמעותי בטעם. אך דעת הגר"ש אלישיב והגר"נ קלריץ (איל משולש פ"ג הערה י"ז) דהם נחשבים כמין אחד משום שהכל מאותו העוף ולכולם יש טעם עוף. ובחזו"ע (שבת ד' עמוד קפ"ט) פסק דהמיקל יש לו על מה שיסמוך.

לג. ובאמת שקשה מאד להבין את המתירים, דהרי יש שינוי משמעותי בטעם אשר בני אדם מקפידים עליו ומשלמים עליו יותר או פחות, ומה בכך שהם מאותו עוף. ולפי דבריהם יש לעיין מה הדין בשני סוגי בשר כגון אסאדו וצלי כתף, דלכאורה נראה פשוט שנחשבים שני מינים, אף ששניהם מאותה בהמה. וכן כבד עוף עם חלקים אחרים בעוף, לכאורה נראה פשוט שנחשבים שני מינים אף ששניהם מאותו העוף, וכן הוא בחזו"ע (שם) ובאיל משולש (פ"ב הערה ס"ד), וצ"ב מאי שנא מכנפיים עם חזה או שוקיים, וכן גרונות עם חזה.

לד. וכן צריך לבאר את מה שכתב הברכי יוסף (סק"ד) בשם האורחות חיים דמותר לברור חתיכות בשר אלו מאלו, והיינו כשהם אותו סוג ורק חלקם יותר שומניות מהאחרות, דאם הם מב' סוגים שונים נתבאר דיש בהם איסור בורר.

לה. כנתבאר לעיל בשם הפמ"ג בדין תפוחים חמוצים ומתוקים.

ח. חתיכות שונות באותו הדג כגון הבטן והזנב, כתב הגרש"ז אויערבך (ש"ש סק"י-ב) דהם נחשבות כמין אחד, ואעפ"י שיש קצת שינוי טעם ביניהם, מכל מקום אינו שינוי משמעותי^ל, ודין זה הוא אף אם בחלק אחד יש יותר קוצים. אך חלק הראש שבדג נחשב כמין אחר כלפי הבטן והזנב, משום שיש שינוי משמעותי ביניהם [וכדין חזה ושוק].

ט. ענבים שחורים ולבנים, נחשבים הם כשני מינים, דהם זן אחר וטעם אחר^ל. אך שני זנים של ענבים ושניהם לבנים או שחורים, נחשבים למין אחד אף שבאחד יש גרעינים והאחר ללא גרעינים^{לח}.

י. יין לבן ואדום נחשבים שני מינים. אך אם שניהם אדומים או שניהם לבנים, אם המינים ביין מרגישים שינוי משמעותי בטעם, הרי זה שני מינים, אבל אם אין שינוי משמעותי בטעם הרי זה נחשב כמין אחד.

יא. חלות או עוגות מאותו הסוג, חלקן טריות יותר מהאחרות, נחשבות כמין אחד, היות ואין שינוי משמעותי בטעם וכולם נאכלות לכתחילה, אך אם חלקן יבשות ונאכלות בדוחק, יש בהפרדתן איסור בורר מדרבנן, וכ"כ החוט שני (ח"ב עמוד פ"א).

יב. שקדים קלויים ושקדים לא קלויים, נחשבים כשני מינים היות ויש שינוי משמעותי בטעם ביניהם [ולא גרע מבשר צלוי ומבושל]^{לט}. והוא הדין ליתר המאכלים כגון קשיו ופיסטוק שהם נחשבים כשני מינים. כמו כן נראה דגרעינים שחורים מלוחים ולא מלוחים, נחשבים שני מינים, היות ויש שינוי משמעותי בטעם ביניהם [וכדין תפוחים חמוצים ומתוקים]. ומאותו טעם גרעיני אבטיח תנור ומחבת נחשבים שני מינים.

לו. ואעפ"י שרוצה יותר חלק מסויים, מ"מ זה העדפה בעלמא ולא הקפדה. אך אם שונה חלק אחד, כלפיו יש איסור ברירה מדרבנן דזה נאכל בשבילו רק ע"י הדחק וכתבאר לעיל בשם הפמ"ג בדין תפוחים חמוצים ומתוקים.

לז. דלא גרע מתפוחים חמוצים ומתוקים.

לח. וכמשנ"ל לעיל בדין שתי חתיכות דגים שחלק אחד עם יותר קוצים ושונה קצת בטעמו שהם נחשבים מין אחד.

לט. וגם מקפידים שלא לערבבם.

יג. סופגניה עם ריבה ובלי ריבה, או עם ריבה רגילה וריבת חלב וכדו', נחשבים שני מינים משום שיש שינוי משמעותי בטעם. אך פרוסות עוגות שיש נחשבים מין אחד, אף שבקצוות יש פחות שוקולד, אולם אם יש מעט מאוד שוקולד בקצוות, הרי זה כשני מינים משום שיש שינוי משמעותי בטעם.

ט. ברירת סוכריות וממתקים

בשבת חתן כשעוברים עם מגש סוכריות בין המתפללים, יש להקפיד שלא לקחת סוג מסויים, דכיון שאינו אוכלו כעת אלא לאחר זמן^מ, הרי זה בורר בין שני מיני מאכלים ואיסורו מהתורה^{מא}, דהטעמים השונים של הסוכריות מחשיבם כשני מינים^{מב}, אלא יש להקפיד לקחת מכל הבא ליד, דאין זה דרך ברירה כמבואר בט"ז (סוסק"ב, הביאו המשנ"ב סקט"ו).

ולכך מוטלת חובה על בעלי השמחה להקפיד שכל הסוכריות יהיו באותו טעם כדי לא להכשיל את המתפללים באיסור בורר דאורייתא. ואם טעמם שווה וצבעם שונה [בסוכריה או בעטיפה], אין בזה איסור בורר, דרק טעם שונה במאכלים יכול להחשיבם שני מינים ולא צבע שונה^{מג}.

מ. דאוכלו לכה"פ אחר קידוש, ועד אז עובר שעה.

מא. ואם עבר וברר אעפ"י שצריך תשובה וכפרה, מ"מ בדיעבד לא נאסר באכילה, דהוא מעשה שבת במחלוקת הפוסקים [משום שהוא ב' מיני אוכלים, ולדעת חלק מהפוסקים שיעור לאלתר בהם הוא כל שבוררו לזמן הקרוב שאוכל בו וכתבאר לעיל, אבל אם בירר לאוכלו אחרי שיעור זה אסור בדיעבד].

מב. ואם בורר כדי ליתן לילדים קטנים שיאכלוהו כעת, הרי זה מותר, דמבואר במשנ"ב (סק"ו) בשם הברכ"י דזה נחשב לאלתר אף שבורר עבור אחרים.

מג. וכדרך שנתבאר לעיל דאין בורר במין אחד אף בגדולים וקטנים מותר, וה"ה לצבע וכדו'.

ואף שהציבור שלוקח צבע מסויים חושב שהטעם שונה, אינו נחשב שמכשילם משום שאין בזה איסור, דאין זה בכלל מתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דצריך תשובה וכפרה, דשם היה רצון למרוד, אך כאן לא היה רצון לברור, דאינם יודעים שזה אסור, דלא ברשיעי עסקינן.

כמו כן כשמחלקים ממתקים לילדים בשבת על אמירת תהילים או באבות ובנים, אם יש בשקית סוגים שונים של ממתקים, לא יתן לכל ילד לפי בקשתו, דישנם ילדים שאוכלים את הממתק לאחר זמן, אלא יוציא מכל הבא ליד, או יתן לילדים שיקחו מתוך השקית^מ.

י. ברירה בחתיכות גדולות

התרומת הדשן מסתפק כשיש לו מגש עם תערובת של מאכלים ממינים שונים והם חתיכות גדולות האם מכיון שהחתיכות גדולות אמרינן שכל חתיכה ניכרת בפני עצמה ואין בהם איסור בורר, או שאף חתיכות גדולות נחשבות לתערובת. ולמעשה פסק התה"ד להחמיר בזה משום שהוא ספק דאורייתא, וכן פסקו הב"י^{מה} והרמ"א להלכה.

לפיכך מגש ובו חתיכות גדולות של דגים או עוגות מסוגים שונים, אסור להפריד בין הסוגים, אלא יוציא את מה שרוצה לאכול לאלתר, דאף שהחתיכות גדולות וכל אחת ניכרת בפני עצמה, הרי זה נחשב לתערובת. אך מכיון שהוא ספק אם זה נחשב לתערובת, יבואר בשיעור הבא דמחמירים בחתיכות גדולות רק כשהוא בורר דאורייתא^מ, אבל בבורר דרבנן מקילים בחתיכות גדולות. עוד קולא יש בדברים גדולים דמבואר במשנ"ב (סקי"ד^{מז})

מד. דכיון שיתכן ויאכלו זאת מיד, ניתן לסמוך על הפוסקים שבשני מיני מאכלים מותר לבורר לעוד כמה שעות כנתבאר לעיל. אך אם ברור לו שלא אוכלים כעת, קשה להקל בזה. אך אם נתינת הממתק או המשחק גורמת להם להגיע בשבת הבאה, נראה דיש לדנו כשימוש לאלתר ומותר, דיש שימוש כעת בממתק והוא שכעת מקבל הילד החלטה להגיע פעם נוספת, וכדרך שנתבאר בשיעור הקודם בדיון ברירה משום כבוד האורחים ודינים נוספים.

מה. הב"י כאן מביא ד' דינים שחידש התה"ד: א. שני סוגי דגים נחשבים שני מינים. ב. במין אחד אין ברירה. ג. חתיכות גדולות וניכרות כל אחת לעצמה, מוגדר תערובת. ד. שני מיני מאכלים שבורר משניהם גדולות מתוך קטנות, הרי זה כברירת מין אחד ומותר נובשיעור הבא יבואר א"ה בהרחבה]. והרמ"א גם כן פסק את כל הדינים הללו להלכה.

מו. דהרי התה"ד החמיר משום שחשש לחיוב חטאת, אבל כשהוא בורר דרבנן ואין צד שיהיה חייב חטאת אפשר להקל.

מז. ומקורו בתה"ד הנ"ל.

דהאיסור לברור חתיכות גדולות היינו דוקא כשאינן מסודרות כל מין בפני עצמו, אלא מעורבין יחד דהיינו אחד על השני, אך אם הם אחד ליד השני, אין זה תערובת מח.

כמו כן דברים גדולים מאוד מבואר בחלק מהפוסקים דאין בו איסור בורר דאין זה מוגדר כתערובת מט, ולכך אין בורר בכיסאות ושולחנות, גם כשמונחים בתערובת גמורה [כגון אחד על השני וליד השני], ומותר להפרידם כרצונו, דמחמת גודלם אינם מוגדרים כתערובת.

יא. הפרדה בין שני מינים כשדעתו לאכול את שניהם לאחר זמן

הפמ"ג (משב"ז סק"ב) מסתפק כשיש לפניו שני מיני מאכלים המעורבים יחד, ורוצה להפרידם כדי לאכול את שניהם לאחר זמן¹, האם זה אסור משום שלא בורר מין מסויים לאלתר, או שכל מה שצריך לאלתר בשני מיני אוכלים הוא דוקא כשחפץ במין אחד כעת דאז המין השני נחשב פסולת, אבל כשלא רוצה את שניהם כעת ורוצה את שניהם לאחר זמן, מותר לברור, דהי מינייהו אוכל והי מינייהו פסולת.

מח. ודוקא בדברים גדולים שיש צד להקל בלא"ה, אבל בכל תערובת של דברים קטנים, אף אם נמצאים אחד ליד השני הרי זה נחשב לתערובת כמשי"ת בשיעור הבא אי"ה.

מט. כ"כ הגרש"ז אויערבך (שו"ש סק"ד ב'), ולכך פסק שם דכמה תינוקות הנמצאים בתוך עריסה אחת, מותר להוציא את התינוק שבוכה או שרוצה לנקותו. אך האחרונים נחלקו אם בירושלמי מבואר לאסור בזה, דהנה בירושלמי (פ"ז מט ע"ב) קאמר דיש בורר בעיגולים [דבילה] מתוך עיגולים ורימונים מתוך רימונים, ואפילו בני נש מגו בני נש [דהיינו בני אדם מתוך בני אדם]. ונחלקו האחרונים אם מה שכתוב בירושלמי ואפילו בני נש מגו בני נש הוא בלשון תמיהה ולעולם פשיטא שאין בורר בבני אדם, או שהוא בלשון ניחותא וכונת הירושלמי לומר שיש בורר בבני אדם. האליה רבה (סק"ז) ביאר את הירושלמי בניחותא, ולפי דבריו יש בורר בתינוקות. אך הפני משה וקרבן העדה [על הירושלמי שם] ביארו את דברי הירושלמי בלשון תמיהה, דפשיטא ליה שאין בורר בבני אדם, וכן ביארו המנורה הטהרה (קני המנורה סוסק"ל) והערך השולחן (ס"ו), וכן מסיק הציץ אליעזר (חי"ב סימן ל"ה אות א').

נ. היינו יותר משעה, ויש אוסרים אף פחות משעה.

הביה"ל (ד"ה היו לפניו) הביא את ספיקו של הפמ"ג, ופסק להלכה דאף כשלא רוצה כעת את שני המינים אסור, דעצם ההפרדה בין שני המינים נחשב לבורר משום שמייפה את שניהם ע"י ברירתו^{נא}, והוכיח כן הביה"ל מלשון הרמב"ם^{נב}. וכ"כ האגלי טל (זורה סק"א אות ב', והוכיח כן מלשון התוספתא) וכן פסק האור לציון (פלא"א תשובה ד').

לפיכך שני מינים הנמצאים בצלחת או במגש [כגון סוגים שונים של פירות או עוגות], אסור לו להפריד בין הסוגים על דעת לאכול את שניהם לאחר זמן.

יב. הפרדה בין שני מינים כשאין דעתו לאוכלם כלל

אעפ"י שפסק הביה"ל דאסור להפריד בין שני מינים גם כשדעתו לאכול את שניהם לאחר זמן, מ"מ כתב הביה"ל (שם) דמותר להפריד בין שני מינים כשאין דעתו לאוכלם כלל [גם לא לאחר זמן], דכיון שלא מתקנם כלל בברירתו, אין שייך על זה שם בורר, דמלאכת בורר הגדרתה היא הפרדה כדי להשתמש^{נב}.

נא. והטעם שהתירו להפריד בין שני מינים כשאוכל את מה שבורר לאלתר, משום שהוא דרך אכילה.

נב. לכאורה יש להקשות על הביה"ל הרי הטור והב"י כתבו בשם הרא"ש שהגדר בברירת שני מאכלים הוא דמה שחפץ בו כעת נחשב אוכל ומה שאינו חפץ בו כעת מוגדר פסולת, וכן ביאר המשנ"ב בס"ק י"ב, ומדוע כאן אסור הרי אין שייך כאן פסולת ואוכל, וקשה לומר דהביה"ל חידש כאן שיש גדר נוסף באיסור ברירת שני מיני מאכלים [היינו שעצם ההפרדה נחשב לתיקון בין שני המינים אף שאינו נחשב פסולת] דהב"י כתב דאין לנו טעם לאסור בורר בשני מיני אוכלים אלא אם כן נאמר שאותו שרוצה לאכול עתה מיקרי אוכל ואידך מיקרי פסולת. וצ"ל דאף כאן כל מין הוא אוכל כלפי עצמו ופסולת כלפי המין השני, דהרי אינו אוכלם יחד, ומכיון שעל ידי ברירתו מייפה אותם לאכילה כל מין בפני עצמו, לכך יש בזה איסור בורר.

נג. והוכיח כן הביה"ל ממה שהתירו (שו"ע סט"ו) לסנן בכלי בין החלמון לחלבון כדי לצבוע את החרדל בחלמון, דנחשב הפרדה בלי תיקון לאכילה, דהחלבון נתערב בפסולת החרדל והחלמון יורד למטה לגוון ולא לאכילה. [ולא אסרו לעשות כן בגלל שיש לו בזה צורך שמגוון, דלגוון לא נחשב תיקון, היות והוא תיקון צדדי באוכל דאינו אוכלו, ותיקון ברירה בין תערובת מאכלים הוא רק באופן שמתקנם לאכילה שזה היעוד העיקרי שלהם ולא לתיקון צדדי, כן מבואר בלשון הביה"ל, ומקורו

וכן פסקו הגרש"ז אויערבך (שש"כ פי"ב הערה מ"ט), הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ (באיל משולש פ"ז הערה ק"א).

לפיכך כתבו הפוסקים הנ"ל דמותר לשפוך את שאריות הדגים עם הרוטב למשולש בכיור, כדי לסנן את הרוטב מהדגים, משום שמפריד בין הרוטב לדגים בלי להשתמש בשניהם כלל.

ומאותו טעם אם רוצה לאסוף את פירורי הלחם שדעתו לזרוקם מתוך הפסולת שבשולחן כדי לזרוקם דרך כבוד בתוך שקית נפרדת^נ, הרי זה מותר, דמכיון שמפריד בלי להשתמש בשניהם כלל, אין זה בכלל מלאכת בורר^נ.

כמו כן מותר להוציא דף קודש מהאשפה כדי ליתנו בגניזה, דאין כאן הפרדה כדי להשתמש, אך בזה נכון שיקרא בו מעט כיון ששייך לעשות כן^נ.

בב"ח ובלבוש סט"ו. וע"ע בביה"ל שהביא שהפמ"ג רצה לפשוט את ספיקו אם מותר לברור שני מיני אוכלים ע"ד לאוכלם לאחר זמן מהדין של חלבון וחלמון, ודחה הביה"ל את דבריו משום דבספק הפמ"ג הרי הוא רוצה לאכול את שניהם לאחר זמן, משא"כ בחלבון וחלמון דאינו משתמש בהם לאכילה לעולם ולכן אין זה נחשב תיקון].

נד. דמבואר בשו"ע בסימן ק"פ ס"ד שהזורק פירורי פת בבזיון, הרי זה קשה לעניות, ואם הם כזית אסור מעיקר הדין.

נה. ואעפ"י שיש לו צורך בהפרדה זו, מ"מ צורך זה לא נחשב תיקון כשם שההפרדה בין החלמון לחלבון כדי לגוון את החרדל לא נחשבת לתיקון. ולפי הפמ"ג (משב"ז סק"י) שאין איסור בורר בהפרדת פסולת מתוך פסולת, יש לנו סיבה נוספת להתיר.

נו. דהרי היתר זה של הביה"ל שהפרדה מבלי להשתמש מותרת, הוכיח כן הביה"ל מהדין של חלבון וחלמון, ולדעות שחלבון וחלמון הם מין אחד, אין ראייה ליסוד של הביה"ל דהפרדה בלי להשתמש מותרת, דההיתר הוא בגלל שהוא מין אחד, כמבואר במג"א בהמשך הסימן (סק"ט ז), וע"ע במשנ"ב בס"ק נ"ח.

אך באופן שלא יכול להשתמש כגון תפילין או רצועות תפילין הנמצאים באשפה, מותר להוציאם כדי לזרוקם לגניזה, דלביה"ל הוא מותר, ונתבאר לעיל.

דינים העולים

א. כשם שיש איסור בורר בתערובת של אוכל ופסולת, כך גם יש איסור בורר בתערובת של שני מיני מאכלים, דאותו שרוצה לאוכלו עתה נחשב אוכל והשני שאינו חפץ בו נחשב פסולת. ולכן יש להקפיד לברור את המין שחפץ בו על דעת לאוכלו לאלתר, ולהשאיר את המין השני על מקומו, ולא להוציא את המין שאינו חפץ בו על דעת לאכול את המין האחר לאלתר, דהרי זה כבורר פסולת מתוך אוכל דאסור גם לאלתר.

לפיכך כשיש בצלחת אפונה ואורז בתערובת ואינו חפץ באפונה, אסור להוציא את האפונה על דעת לאכול מיד את האורז, אלא יאכל את האורז וישאיר את האפונה, או יוציא את האורז לצלחת אחרת ויאכלנו לאלתר.

כמו כן סלט עם בצל ואינו חפץ בבצל, אסור להוציאו, אולם מותר להוציאו עבור אדם אחר שיאכלנו בסעודה זו, גם באופן שכל מטרתו לתיקון הסלט, ויש אוסרים אם כל מטרתו לתיקון האוכל. אך יש להיזהר ולדעת טרם הוצאת הבצל מי מעוניין לאוכלו, ולא לחפש אחר הוצאתו מי שיאכלנו.

ב. שני מיני מאכלים הנמצאים בצלחת ודעתו לאכול את שניהם בסעודה זו, מותר להוציא מהתערובת את המין שאינו חפץ כעת לאוכלו, דכיון שחפץ לאוכלו בהמשך הסעודה יש לו דין אוכל ולא פסולת, והרי זה בורר מאכל לאוכלו לאלתר. וה"ה שמותר להפריד בין שני מיני מאכלים עבור שני בני אדם שיאכלו לאלתר.

לפיכך צלחת חמין [צ'ולנט] עם מאכלים רבים, מותר להוציא את הבשר והתפוחי אדמה על דעת לאוכלם בהמשך הסעודה, וכן מותר להוציא עוגה שהניחיה בצלחת האוכל, על דעת לאוכלה בסוף הסעודה.

כמו כן מותר להוציא בשר אטריות וירקות מהמרק כדי להגישו צלול, ובהמשך הסעודה יאכלו את הבשר האטריות והירקות, אך אסור להפרידם במסננת או במצקת מחוברת. ויש אוסרים להפריד בין המרק והירקות.

ג. מגש עם חתיכות עוגות או דגים מסוג אחד, אין בו דין בורר, אף שבורר את החתיכות הגדולות לסעודה אחרת, דבמין אחד אין איסור בורר אף שמפריד בין חתיכות גדולות לקטנות.

וה"ה כשיש חתיכות גדולות וקטנות של כמה סוגים של עוגת או דגים במגש שלפניו, דמותר לו לברור את כל החתיכות הגדולות לסעודה אחרת ולהגיש כעת את החתיכות הקטנות, משום שאינו חפץ בפעולת ההפרדה לברור בין סוגים אלא בין גדלים, והרי זה כברירת מין אחד.

ומשום כך אם ישנם בקבוקים קטנים במקרר במקום המיועד להעמדת בקבוקים גדולים, מותר להוציא את כל הבקבוקים הקטנים אף שנמצאים בתערובת עם הבקבוקים הגדולים, כדי לפנות מקום לעוד בקבוקים גדולים, דכיון שלא מפריד בין סוגים אלא בין גדלים, אין בזה דין בורר.

ד. אעפ"י שאין ברירה במין אחד, היינו דוקא שכולם נאכלים לכתחילה, אך אם חלק מאותו המין נאכל רק על ידי הדחק, יש בזה איסור בורר מדרבנן משום שנראה כפסולת.

לכן אם יש עלי חסה תלושים שחלקם טובים וחלקם קצת מעופשים הנאכלים על ידי הדחק, אסור מדרבנן לברור את המעופשים מהטובים, אלא יברור את הטובים על דעת לאוכלם לאלתר.

כמו כן סלסלה ובה אבוקדו קשים ורכים, אם הקשים נאכלים רק בדוחק, יש בזה דין בורר מדרבנן ויש להקפיד להוציא את הרכים על דעת לאוכלם לאלתר, אך אם הם נאכלים לכתחילה אין בזה דין בורר אף שיש הבדל בטעם, דדינם כמין אחד שאין בו איסור בורר.

ה. נתבאר דבמין אחד אין דין בורר, ואם חלקו נאכל על ידי הדחק יש בו בורר מדרבנן, ואילו בשני מינים יש בורר מהתורה, ויש להקפיד לקחת את מה שחפץ כעת ולאוכלו לאלתר. הגדרת מין אחד או שני מינים בתערובת של מאכלים נקבעת לפי טעם המאכל, דאם יש שינוי משמעותי בטעם הרי זה שני מינים, ואם השינוי אינו משמעותי, הרי זה מין אחד. דוגמאות מעשיות מה נחשב כתערובת של מין אחד ומה נחשב לשני מינים, יעויין בגוף ההלכות.

ו. בשבת חתן כשעוברים עם מגש סוכריות בין המתפללים, יש להקפיד שלא לקחת סוג מסויים, דכיון שאינו אוכלו כעת אלא לאחר זמן, הרי זה בורר בין שני מיני מאכלים ואיסורו מהתורה, דהטעמים השונים של הסוכריות מחשיבם כשני מינים, אלא יש להקפיד לקחת מכל הבא ליד, דאין זה דרך ברירה. ואם טעמם של הסוכריות שווה ורק צבעם שונה בסוכריה ובעטיפה, אין בזה חשש, דרק טעם שונה במאכלים יכול להחשיבם שני מינים ולא צבע השונה.

כמו כן כשמחלקים ממתקים לילדים בשבת על אמירת תהילים או באבות ובנים, אם יש בשקית סוגים שונים של ממתקים, לא יתן לכל ילד לפי בקשתו, דישנם ילדים שאוכלים את הממתק לאחר זמן והרי זה אסור משום בורר, אלא יוציא מכל הבא ליד, או יתן לילדים שיקחו מתוך השקית.

ז. מגש ובו חתיכות גדולות של דגים או עוגות מסוגים שונים, אסור להפריד בין הסוגים, אלא יוציא את מה שרוצה לאכול לאלתר, דאף שהחתיכות גדולות וכל אחת ניכרת בפני עצמה, אין להקל דאין זה תערובת, דספק חיוב חטאת הוא.

ח. שני מיני מאכלים המעורבים יחד בצלחת או במגש, כגון סוגים שונים של פירות או עוגות, אסור לו להפריד בין הסוגים על דעת לאכול את שניהם לאחר זמן, דעצם ההפרדה בין שני המינים נחשבת בורר, היות ומתקן את שניהם על ידי ברירתו.

ט. מותר להפריד בין שני מינים כשאין דעתו לאוכלם כלל, דכיון שלא מתקנם כלל בברירתו, אין שייך על זה שם בורר, דמלאכת בורר הגדרתה הפרדה כדי להשתמש.

לפיכך מותר לשפוך את שאריות הדגים עם הרוטב למשולש בכיור, כדי לסנן את הרוטב מהדגים, היות ומפריד בלי להשתמש בשניהם כלל. והוא הדין שמותר לאסוף את פירורי הלחם שדעתו לזרוקם מתוך הפסולת שבשולחן, כדי לזרוקם דרך כבוד בתוך שקית נפרדת, דכיון שמפריד בלי להשתמש בשניהם כלל, אין זה בכלל מלאכת בורר.

להצלחת הנדיב החפץ בעילום שמו

שתרם מהונו להוצאת הגליון לחיזוק לימוד הלכות שבת
להחשת הגאולה במהרה

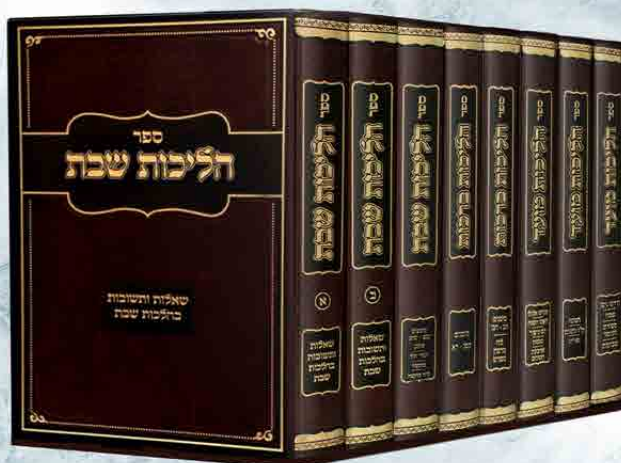
— ∞ —
לרפואת והצלחת

הרב דוד בן עדה

ויפה בת חביבה

— ∞ —
לרפואת

דן יהודה בן שמחה

לרכישת ספרי
מורנו הגאון
הרב אופיר יצחק מלכא שליט"א

5047 * שלושה 3 ואח"כ 1

בית הוראה הלכה למעשה בראשות מורנו הרב שליט"א

פירוט השלוחות:

שלוחה 1 - שאלות בהלכה 24 שעות

שלוחה 2 - שאלות בדיני ממונות וריבית

שלוחה 3 - נקודות הפצה ספרי הרב

שלוחה 4 - שמיעת שיעורי מורנו הרב שליט"א במגוון נושאים בהלכה

שלוחה 5 - ייעוץ בחינוך ילדים

שלוחה 6 - ייעוץ נישואין

שלוחה 7 - שאלות בהלכות לשון הרע ורכילות

שלוחה 8 - הנהלה

שלוחה 9 - תרומה ושותפות

*** 5047**

למחייגים מחו"ל: 0799-713155

מורנו הרב שליט"א עונה לשאלות בימי שני בין השעות 17:00 ל-19:00

שיעורי מורנו הרב שליט"א ברחבי הארץ

בימי ראשון שני ושלישי: ירושלים ישיבת 'אור החיים' בין השעות 20:00 - 21:00

בימי רביעי: בני ברק בית הכנסת 'יביע אומר' רחוב עוזיאל 45 בין השעות 22:15 - 23:15

בימי חמישי: ירושלים שכונת בית וגן 'קרית נוער' שער 9 בין השעות 17:30 - 18:30

ירושלים שכונת הר נוף כולל 'תורת שמעון' בין השעות 10:45 - 12:15

בימי שישי: קרית גת בית הכנסת 'אור החיים' בין השעות 11:00 - 12:00

אשדוד בית הכנסת 'החיד"א' בין השעות 12:30 - 13:30

ביום שבת קודש: ירושלים שכונת סנהדריה בית הכנסת 'שערי ניסים' בין השעות 9:45 - 10:45